

Mira Kolar-Dimitrijević

DR. KARLO HORVAT NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U ZAGREBU

Dr. Karlo pl. Horvat rođen je 22. rujna 1874. u Križevcima kao sin vlasnika posjeda Bogačevo Mirka Horvata, a umro je u Zagrebu 24. rujna 1920. U tom kratkom životu Horvat je gotovo petnaest godina bio vezan uz Filozofski fakultet u Zagrebu, pa se, iako je pokušao raditi i živjeti drugdje, uvijek vraćao u Zagreb, gdje je i umro, ostavivši u nasljeđe narodu vrijedna povijesna djela i savjet da su pomoćne povijesne nauke preduvjet pisanja povijesti.¹

Karlo Horvat je bio gotovo zaboravljen u plejadi spomena vrijednih ljudi. Tek su se 2000. pojavila o njemu dva rada kao rezultat prvih istraživanja ovog Križevčanina i prvog predmetnog nastavnika pomoćnih povijesnih znanosti na Zagrebačkom sveučilištu.² Još od djetinjstva Horvat je volio povijest i geografiju, ali do studija povijesti nije došao pravim već zaobilaznim putem. Naime, nakon osnovne škole u Križevcima maturirao je 29. srpnja 1893. na Kraljevskoj velikoj gimnaziji pod br. 49, zatim je nastavio studij na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Teologiju je završio 1897. i prvu svetu misu služio u Križevcima. Zatim je kapelan u Pregradi i Selnici, ali već 1897. studira povijest i zemljopis u Beču. Na temelju otpusta s Bečkog sveučilišta br. 701 od 12. listopada 1898. upisan je na zagrebačko sveučilište Franje Josipa 21. listopada 1898., dakako na povijest i zemljopis.

Iz matičnog imenika vidi se da je upisao treći semestar i da je slušao opću pedagogiju kod dr. Đure Arnolda, francusku povijest do Karla Velikog kod dr. Natka Nodila, povijest Engleske kod dr. Vjekoslava Klaića, mitologiju grčke umjetnosti kod dr. Brunšmida, a dr. Tadija Smičiklas predavao mu je povijest Hrvatske i izvore za hrvatsku povijest i diplomatiku. Slušao je i opći zemljopis kod dr. Hinka Hranilovića te je kod njega imao i praktične vježbe, dok mu je grčku sintaksu predavao dr. Musić.

Karlo Horvat nije gubio vrijeme na studijima. Iz imenika disertacija na Filozofskom fakultetu vidimo da je završni prvi diplomski ispit položio već 20. srpnja 1900. pred dekanom dr. Gorjanović Krambergerom, dr. Franjom Markovićem, također Križevčaninom, i dr. Đurom Arnoldom s odličnim uspjehom, te da je bio bolji student od Ferde Šišića koji je izašao na taj ispit iste godine. Iste godine je položio i strogi ispit pred dr. Tadijom Smičiklasom i dr. Natkom Nodilom, napisavši studiju o hrvatskom banu Tomi Bakaču-Erdödyju, te je time postao doktor filozofije. G. 1901. položio je i profesorski ispit napisavši studiju o protonotaru Kraljevine Hrvatske Ivanu Zakmardiju i odmah se zaposlio na nadbiskupskom liceju u Zagrebu, a iz pisma Milanu Grloviću, njegovu prijatelju i zaštitniku, vidi se, da je godinu dana predavao i vjeronauk na Gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu.³

Međutim, njegov interes za povijest nije mogao biti zadovoljen reprodukcijom tuđih spoznaja. Privlačio ga je samostalan znanstveni rad na povijesnim izvorima, te se tu našao na istoj liniji s Tadijom Smičiklasom, s kojim se je sastajao i dok je boravio u Rimu tijekom ljeta. Utvrdili su da se o grkokatolicima premalo zna i da je povijest

¹ U sažetijem obliku sadržaj ovog teksta iznesen je na Znanstvenom kolokviju posvećenom životu i djelu profesora dr. Karla Horvata u Križevcima 12. prosinca 2000. godine. Najavljeno je da će nam biti moguće proširene verzije ovdje objavljenog teksta objaviti u posebnom zborniku, pa je i ovaj rad samo jedan sažetak mojih spoznaja. Rad je napisan na temelju arhiva Filozofskog fakulteta u Zagrebu gdje god nije naveden poseban izvor. Zahvaljujem gospodinu Ivanu Krnjaku koji mi je omogućio uvid u tu građu.

² T. Horvat, O dr. Karlu pl. Horvatu, povjesničaru i sveučilišnom profesoru u povodu 80.godišnjice smrti. *Cris*, II/2000., br. 1, str. 19.-21.; M. Matijević-Sokol, Karlo Horvat i pomoćne povijesne znanosti. *Zlatna dolina. Godišnjak Požeštine*, 6, 2000., str. 115.-119.

³ Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu, R 4119. *Pismo Horvata Grloviću od 1. XI. 1905.*

Žumberka, iako se nalazi u blizini Zagreba, gotovo potpuna nepoznanica. Stoga je dr. Karlo Horvat godine 1904. oputovao u Rim, ali je, kao i svi koji odu u inozemstvo na studij, i Horvat usamljen, pa piše od 1905. do 1908. brojna pisma novinaru i Križevčaninu Milanu Grloviću. Iz tih pisama mnogo saznajemo o Horvatu. On žali što je umro Josip Juraj Strossmayer i opisuje smrt župnika zagrebačke crkve sv. Marka Stjepana Boroše u Rimu 1905. Iz pisma od 17. travnja 1905. vidi se da se već 1905. natjecao za mjesto profesora na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu kako se tada zvao Filozofski fakultet, ali da nije prošao, što za povijesnu znanost i nije bilo loše, jer je radeći kao privremeni ravnatelj Zavoda Sv. Jeronima Horvat bio u Rimu dobro zbrinut, a mogao je raditi u Vatikanskom arhivu.⁴

I doista, Horvatu su 1905. i 1906. dobre godine. Od 1905. prima stipendiju Zemaljske vlade u Zagrebu radi proučavanja historijskih spomenika. Godine 1906. obranio je u Rimu i doktorat na Bogosloviji, a nakon toga mnogo putuje, te je istraživao u arhivu Uffizi, zatim u Parizu na École des Chartes, u Londonu i Oxfordu te na Siciliji. Njegov je interes usmjeren na izvore 16. i 17. stoljeća kojima se do tada nije nitko bavio, a papinska kancelarija i arhiv imali su mnogo izvora iz tog razdoblja koji su bili pravo otkriće za povijest hrvatskih prostora. Horvat je svoja istraživanja usmjerio osobito prema uskocima, a evidentirao je i glagolske spomenike. Zahvaljujući posebnim okolnostima, osobito zaštiti predsjednika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dr. Tadije Smičiklase, a i ugledu koji je stekao kao profesor Zagrebačkog nadbiskupskog liceja, Gornjogradske gimnazije i zagrebačkog Mudroslovnog fakulteta, uspjelo mu je većinu tih izvora i radova za života i objaviti.

Međutim, dr. Karlo pl. Horvat bio je u Rimu imenovan i za privremenog upravitelja Zavoda sv. Jeronima. No, stalni sukobi oko pripadnosti ovog zavoda, osobito što je crkva tog Zavoda postala i crkva rimske župe sv. Roka čija je crkva bila srušena, sukobi i nesporazumi su učestali. To je

dr. Horvatu počelo smetati, jer je previše vremena gubio na razrješavanje nesporazuma. Nije mu bio sklon ni kardinal Sarto, koji je smatrao da služenje mise glagoljicom u Istri sprječava na ovom poluotoku širenje talijanske kulture, a Horvat i Milčetić započeli su istraživati glagolske dokumente koji su se nalazili u Vatikanskom arhivu.

Sve je to potaknulo Karla pl. Horvata da donese čvrstu odluku da se vrati u Zagreb jer je u međuvremenu postao naš najbolji poznavalac povijesnih pomoćnih znanosti, osobito u čitanju isprava na latinskom, njemačkom i glagoljici. Međutim ni 1906. nije se uspio probiti na Fakultet u Zagrebu, jer su za ono nekoliko studenata povijesti trebala samo dva profesora, a nastava se obavljala kombiniranjem s drugim predmetima, osobito s geografijom, klasičnim jezicima i privatnim docentima. Osim toga, Horvat kao svećenik nije bio politički podoban za ovo mjesto u vrijeme vladavine Hrvatsko-srpske koalicije, koja se preko lista "Pokret" zalagala za reformiranje crkve u Hrvata. Na ispražnjenu stolicu dr. Tadije Smičiklase bio je primljen dr. Ferdo Šišić, a dr. Bogoslav Krnic dobio je veniam legendi za predavanje hrvatske vjerske povijesti, osobito reformacije. Ni ovaj propali izbor nije Horvat shvatio kao tragediju, jer je to vrijeme njegovog najintenzivnijeg rada po arhivima ne samo Italije već i Francuske i Londona. Bio je pohvaljen i od Austrijskog instituta u Beču s kojim je surađivao od 1905. godine, a održao je i jedno izvanredno predavanje pred École de Roma na izvrsnom talijanskom jeziku.⁵ Čini se da su mu vrata svih arhiva u to vrijeme bila otvorena.

I 1907. godine Karlo Horvat pokušava dobiti profesorsko mjesto u Zagrebu, jer je Zemaljska vlada raspisala natječaj za mjesto umirovljenog dr. Vjekoslava Klaića, a pored toga se radilo na tome da se za pomoćne povijesne znanosti zaposli jedan poseban profesor. Molbu su predali dr. Ivan Bojničić, još od 1892. arhivist u Zemaljskom arhivu kraljevina Hrvatske i Slavonije i dr. Karlo Horvat. O molbama je raspravljao profesorski zbor

⁴ Isto, *Pismo od 14. IV. 1905.*

⁵ Isto, *Pismo od 10. I. i 22. V. 1906.*

Dekanat mudrosł. fakulteta
Kr. sveučilišta u Zagrebu

Broj 178. Prim. 22. VII. 1909.

Broj 14.468.

U Zagrebu, dne 16. srpnja 1909.

1909.

Predmet: Dr. Horvat pl. Karl imenovanje.

DEKANATU MUDROSLOVNOGA FAKULTETA KR. SVEUČILIŠTA

FRANJE JOSIPA I

u

Z A G R E B U.

Njegovo cesarsko i kraljevsko-apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim rješenjem od 26. lipnja t.g. premilostivo imenovati ravnatelja crkve sv. Jeronima u Rimu i privatnoga docenta Dra. Karla pl. Horvata javnim izvanrednim profesorom opće svjetske povijesti na previšnje ime nosećem sveučilištu u Zagrebu sa sustavnim berivima.

M. J. Horvat
O čem se dekanat znanja i dalje shodne odredbe radi obavješćuje s pozivom, da priviti dekret novoimenovanomu profesoru dru. Karlu pl. Horvatu, uruči, pa da ga pozove, da se u novom svom svojstvu predstavi dekanu toga fakulteta i rektoru sveučilišnomu, a zatim da se kod predsjedništva kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade prijavi radi položenja službene zakletve.

A da se novoimenovanomu profesoru doznače pripadajuća mu beriva, ima dekanat ovamo podnijeti propisani izvještaj o nastupu njegove službe.

Granic

Imenovanje dr. Karla pl. Horvata za izvanrednog profesora Sveučilišta u Zagrebu 1909. godine

Mudroslovnog fakulteta, i iako je cijeli zbor bio protiv Bojničića, koji je bio Kršnjavijev kandidat, ipak je on izabran, jer je dr. Milan Rojc, predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade bio protiv da na Klaićevo mjesto "dođe pop".⁶ Međutim, prof. Vjekoslav Klaić je odustao od umirovljenja, i još za godinu dana produžio svoje namještenje. U međuvremenu Horvat se u Rimu očito našao u popriličnim neprilikama zbog Zavoda, pa je 3. travnja 1907. pisao Šišiću, tada profesoru hrvatske povijesti, da je voljan da se udomi i na predmetu paleografije i diplomatike, a da je voljan da drži i kolegij iz opće povijesti.⁷ No imao je dosta neprijatelja u Zagrebu, a i nadbiskup nije baš bio za njega. Gotovo očajan piše Grloviću 12. kolovoza 1908. da je čuo da se za njega priča da je poslanički kandidat Čiste stranke prava Josipa Franka, te piše da je istina o tome bilo govora da se on kandidira u Križevcima, ali da je on svoju kandidaturu povukao.⁸ U svakom slučaju ovo miješanje u politiku sa simpatijama za Franka nije Horvatu baš koristilo ni tada ni u kasnijem vremenu.

Prvog svibnja 1908. dr. Karlo Horvat je položio ispit za privatnog docenta pomoćnih povijesnih znanosti pred Šišićem, Klaićem i Manojlovićem, ali mu dozvola "za veniam legendi" i pohvalna ocjena članova komisije nije osigurala i zaposlenje na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, pa u jesen te godine piše Tadiji Smičiklasu da mnogo putuje i mnogo radi, ali da ipak očekuje da se njegova molba za predavača pomoćnih povijesnih znanosti pozitivno riješi.⁹ No Smičiklas mu je pisao da se priča da su ban Rauch i predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu Mixich obećali katedru pomoćnih znanosti Milanu Šufflayu te da se mnogo ne nada. Ogorčen Horvat se žali i dr. Ferdi Šišiću, otkrivajući ovome svoju dušu.¹⁰

Njegovo razočarenje bilo je golemo kada je car na prijedlog bana dr. Pavla Raucha imenovao doista 1908. za profesora pomoćnih znanosti na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu M. pl. Šufflaya, koji je do tada radio u budimpeštanskoj biblioteci. I možda dr. Karlo Horvat ne bi nikada postao profesor na Sveučilištu u Zagrebu da nije 1909. došlo do sukoba bana Raucha s dr. Gavrom Manojlovićem koji je bio profesor opće povijesti starog vijeka, ali je zbog bavljenja politikom i agitiranja sa Srpsku samostalnu stranku na izborima u Iloku bio umirovljen. Zbog politike bio je otpušten i dr. Đuro Šurmin, profesor hrvatske i srpske književnosti, te je na Mudroslovnom fakultetu nastalo izvanredno stanje iskazano manjkom i profesora i studenata, kada je Pavle Rauch podržavio zagrebačku gradsku policiju kako bi mogao spriječiti studentske demonstracije i imati bolju informiranost o kretanjima građana. Solidarizirajući se sa svojim profesorima maknutima s Fakulteta većina studenata povijesti napustila je Mudroslovni fakultet u Zagrebu, te su te godine studirali u Pragu, Grazu, Beču i drugdje. Kako bi povratio studente povijesti, ban Pavle Rauch, odnosno Ferdo pl. Mixich kao predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu, sjetili su se dr. Karla pl. Horvata kao kvalitetnog mladog profesora i uglednog znanstvenika koji je već imao iza sebe niz objavljenih radova, a osobito rad o protonotaru kraljevstva Hrvatske Zakmardiju, u Košicama ubijenom Marku Križevčaninu kao i glagoljašima, a koji bi mogao svojim predavanjima povratiti studente povijesti na zagrebačko Sveučilište jer je već bio znanstvenik svjetskog glasa. Budući da je katedra pomoćnih znanosti bila popunjena od Šufflaya, dr. Karlo pl. Horvat je imenovan za izvanrednog javnog profesora opće povijesti starog vijeka, te je morao predavati rimsku povijest, a u seminaru rimske izvore. Ipak ono što je želio dr. Horvat je ostvario. Našao se sada u društvu s dr. Ferdom Šišićem i dr. Vjekoslavom Klaićem, ali bez Krnica i Gavre Manojlovića. Međutim, Horvat je došao na katedru povijesti u najgore vrijeme, jer su svi profesori koji su došli na Sveučilište u Rauchovom vremenu tretirani kasnije kao "protunarodni". Rauchovo vrijeme bilo je dosta

⁶ Isto, *Pismo od 12. III. 1908.*

⁷ HAZU, *Ostavština Šišić*, XIII/72-4.

⁸ Isto kao pod 6.

⁹ HAZU, *Smičiklas*, *Ostavština*, XV 45 Đ - Horvatovo pismo od 6. VII. 1908.

¹⁰ HAZU, Šišić, XIII/72/5 - *Pismo Horvata od 9. III. 1908.*

teško. I prije nego što je primio potvrdu imenovanja od cara Franje Josipa i prije nego što je položio zakletvu pred dekanom dr. Juliom Koerblerom bio je izabran s A. Musićem, J. Brunšmidom, V. Klaićem, F. Šišićem u Komisiju koja je trebala urediti predavanja iz povijesti, jer je izbacivanje Krnica i Manojlovića, a i odbijanje dr. Danielu Gruberu da predaje hrvatsku povijest, ali i napuštanje zagrebačkog Sveučilišta od studenata zahtijevalo novu organizaciju studija povijesti. Horvat je morao prihvatiti predavanja za stari vijek, dakle preuzeti predmete Gavre Manojlovića, dok je Milan Šufflay predavao pomoćne povijesne znanosti. Međutim, zbog manjka studenata redovita nastava se te godine slabo održavala pa je Horvat dobio dopust u studenom i prosincu 1909. kako bi u Rimu sredio svoje poslove, a zapravo kako bi dovršio rad o povijesti Albanije objavljen u "Vijesniku zemaljskog arkiva" 1910. pod nazivom "Novi historijski prilozi za povijest Albanije iz rimskih arhiva".

Rauchovo banovanje završilo je u veljači 1910. godine i odmah je vraćen na Sveučilište dr. Đuro Šurmin. Rauch je bio žrtva "veleizdajničkog procesa", ne ostvarivši mnogo toga što je planirao, a što bi bilo vrlo korisno da se ostvarilo, naročito na polju gospodarstva. Hrvatsko-srpska koalicija se sada ponovno približila vlasti, poništavajući gotovo sve odluke koje je donio raniji ban, a osobito su učestala nova premještanja. Iz europskih sveučilišta vratili su se studenti u Zagreb, ali je sa Sveučilišta na zahtjev studenata udaljen Šufflay. Takav zahtjev za Horvata nije podnesen, ali da nije bio "u milosti", pokazuje odnos vlasti prema njemu. Iako je profesorski zbor 9. srpnja 1910. jednoglasno prihvatio prijedlog da se Bazala, Boranić i Horvat imenuju za redovne profesore, Horvat ostaje izvanredni profesor sve do 1913. godine, iako su ga prešli mnogi koji su kasnije došli na Sveučilište, i imali manje radova. Svakako da mu je mnogo pomogao u održanju na Fakultetu prijatelj i Križevčanin Milan Grlović kojemu je Horvat pisao 12. ožujka 1908. da je kao rektor Zavoda sv. Jeronima bio u audijenciji kod pape i da se nije otvoreno usprotivio kada je papa Pio X., koji ga je imenovao počasnim tajnim komornikom,

rekao da i Crnogorci imaju pravo na zavod, te da misli da su Srbi iz Crne Gore ionako s Hrvatima "jedan narod sa dva imena".¹¹ Ta je izjava svakako pomogla Horvatu, a ipak se nije izjasnio da su Srbi iz Srbije i Hrvati jedan narod. Svakako mu je pomoglo i to što Rauch pretpostavio Šufflaya Horvatu, pa se pričalo o njegovim dugotrajnim poteškoćama da se zaposli na zagrebačkom Sveučilištu. No promjene su velike. Budući da je Šufflay s razloga što nije prošao normalnu proceduru za postavljanje za izvanrednog profesora morao napustiti Fakultet, Karlo Horvat koji je prošao čitavu proceduru habilitacije i izbora na prijedlog Ferde Šišića morao je popuniti ispražnjenu stolicu za pomoćne povijesne znanosti, a Gavro Manojlović se vratio na svoje mjesto profesora opće povijesti starog vijeka. Na povijest se kao privatni docent za hrvatsku povijest vratio i Gruber, a Viktor Novak, tada još student, a kasnije beogradski profesor i pisac "Magnum Crimena" zapošljava se u knjižnici seminara za povijest te kontrolira što profesori čitaju i što govore profesori i studenti.

Horvat je 1910. postao neke vrsti službeni ocjenjivač povijesnih udžbenika. Početkom 1910. je povoljno ocijenio "Povjesnicu starog vijeka za V. razred srednjih škola" Varaždinca Stjepana Srkulja, pa je tada stvoreno jedno prijateljstvo koje je trajalo do Horvatove smrti. G. 1916. opet podržava tiskanje Srkuljeve "Povijesne čitanke za više razrede", II. dio., a u ljeto 1917. Srkuljevu "Povijest novoga vijeka". Negativno ocjenjuje 1911. "Povjesnicu srednjeg vijeka za srednje škole" Josipa Bösendorfera kao "zbrkanu", ali u jesen 1912. pozitivno ocjenjuje "Povijest srednjeg vijeka" svog prijatelja Srkulja.

Posla je bilo mnogo. Horvat je u lipnju 1910. prisustvovao kao vladin povjerenik maturi u Požegi, a 1913. na gornjogradskoj gimnaziji.

Karlo Horvat je član svih strogih ispita iz povijesti i habilitacija. Tako je 1910. bio član komisije za obranu disertacije Franje Bučara "Širenje reformacije u Hrvatskoj u 16. st." Istovremeno objavljuje 1911. u "Starinama"

¹¹ Isto kao pod 6.

K. N. 576

Kr. hrv. slav. dalu. zemaljska vlada ovaj
za bogoslovje i nastavu u
Zagrebu.

Potpisani usloboduje se zamoliti Dr. zem.
vladu, da bi mu blagovoljstivo dopustila
dopust od predavanja u župskom seminaru
škol. god. 1917/18.

Svoju molbu obrazlaže time, što je već
dva i po mjeseca živčano bolestan. U
ovoj bolesti obratio se na tri liječnika
dr. Janka Škierova, dr. Ivana Hercega,
specijalista za živčane bolesti; i dr. Ma-
dunira Krabičevića i sva trojica liječnika
služn se u dijagnozi, da je kod potpisano,
za razdražljivost i slabost živaca jačega
stepena. Ujedno, da je mišdan dopust u
svrhu liječenja i apsolutno duševnoga
mirovanja, da se zapriječi razvikar koje
ozbiljnije živčane bolesti.

Prilaga se liječnika svjedodžba dr. Radi-
mira Krabičevića perovode zdravotvorno,
za odijeka Kr. zemaljske vlade.

U Zagrebu 18. rujna 1917.

K. Karlopl Horvat
Kr. j. z. sveučilišni profesor.

opsežan registar glagoljskih spomenika, čime ublažuje oštricu koju bi prema njemu mogla usmjeriti Hrvatsko-srpska koalicija.

U 1911./12. dekan Mudroslovnog fakulteta bio je dr. Ferdo Šišić. On traži da se pooštire propisi za strogi ispit, tj. za obranu disertacije, pa je sada manje profesora povijesti doktoriralo, a doktorat postaje mnogovrijedna titula. Karlo Horvat je privržen Šišiću, jer je o njemu ovisan, no istovremeno se postavlja pitanje nije li Šišić iskoristio Horvata za svoje političke igre. Tako je Šišić upravo na sjednici Fakultetskog zbora 12. veljače 1912. predložio ponovno Bazalu, Boranića i Horvata za redovne profesore, iako je ban Slavko Cuvaj 1. veljače 1912. zatvorio čitavo Sveučilište zbog političkih demonstracija. Da baš i nije bilo potpunog slaganja između Horvata i Šišića, potvrđuje da Horvat nije htio potpisati Šišićev poziv da se profesori priključe izletu đaka i studenata u Beograd, gdje je 1912. održan Sveslavenski novinarski kongres, i gdje je učvršćeno bratstvo hrvatskih i srpskih đaka a gosti iz Hrvatske najsrdačnije primljeni. Za razliku od Šišića koji je bio jugoslavenski raspoložen, Horvat je ipak bio pravaš. No u tom vremenu i dio pravaša surađuju s Koalicijom pa se Horvat posve uklapa u sliku hrvatske inteligencije, koja se probija radom u svom zvanju i oportunističkim ponašanjem u politici. Godine 1911. Horvat je izabran za dopisnog člana JAZU, što mu je svakako bilo veliko priznanje.

Očito po nalogu Šišića dr. Karlo Horvat je 9. ožujka 1912. izradio i prijedlog za osnivanje historijskih seminara. U ovom elaboratu Horvat traži da pomoćne znanosti budu posebni odjel s posebnim profesorom, a ne da pomoćne nauke budu sluga drugim povijestima. Horvat upućuje na strane narode koji su osnovali za pomoćne znanosti posebne institute, te opisuje da u Parizu na École des Chartes rade četiri profesora, a slično da imaju i druga sveučilišta. On traži da se historijski seminar Mudroslovnog fakulteta podijeli u tri odjela: 1. opću povijest, 2. austro-ugarsku i napose hrvatsku povijest i 3. pomoćne povijesne znanosti. Zatražio je i da Zemaljska vlada dodijeli 1.500 kruna za nabavu najvažnijih paleografskih i

diplomatičkih knjiga. Šišić je imao nešto drugačije viđenje organiziranja povijesti te je tražio kronološku podjelu na stari, srednji i novi vijek s time da je domaća povijest trebala dobiti posebnu katedru, a pored toga trebale su biti posebno pomoćne povijesne znanosti.

I sada se dešava nešto zanimljivo. Za redovne profesore bivaju promaknuti 27. rujna 1912. Bazala i Boranić i dr. Milan Šufflay, koji se odlukom banskog komesara Slavka Cuvaja vratio na Fakultet i zauzeo stolicu koju je priželjkivao i očekivao Karlo pl. Horvat. Karlo Horvat je izostavljen iz napredovanja iako je Šišić dva puta podnosio za njega prijedlog. Umjesto toga, Horvat je još 31. svibnja 1912. imenovan za upravitelja plemićkog konvikta u Gornjem gradu, što je značilo veliko opterećenje i dodatni posao, a svakako zaostajanje u znanstvenom radu. Svi su znali da je Horvatu učinjena velika nepravda, i novi dekan dr. Đuro Arnold pokušava to ispraviti uvrštavanjem Horvata u najviši platni razred za izvanrednog profesora.

U 1913. Horvatu ipak ide nešto bolje. Zajedno sa Šišićem bio je na III. Kongresu povjesničara u Londonu, a dobili su svaki po tisuću kruna za taj put od Zemaljske vlade.

Po povratku dočekala je Horvata ocjena habilitacijskog rada Pere Čubele iz Livna pod nazivom "O nutarnjem stanju kršćana u Bosni za 16. stoljeće". Rad je dobio prolaznu ocjenu, ali uz ogradu da nije za štampu. U srpnju sudjeluje u obrani habilitacije rada dr. Bogoljuba Krnica "Ivan Pastor, takmenje za njemački prijesto iza smrti cara i kralja Maksimilijana I". Bio je to opet rad o političkom agentu kralja Ferdinanda i o vremenu reformacije, a Krnic odmah dobiva i pravo predavanja za "opću povijest za vjerske pokrete 16. i prve polovice 17. stoljeća, čime zapravo ulazi u problematiku kojom se bavio i Karlo Horvat. Naime, Krnic zamjenjuje Šišića koji radi na "Priručnika izvora za hrvatsku povijest" I., pa je 1913. oslobođen nastave. Da se Horvat ne bi protivio ovim postavljenjima i ovim radovima, car je 1. rujna 1913. potvrdio Horvatovo imenovanje za redovnog profesora opće svjetske povijesti, što je novi ban 13. X. 1913. Skerletz prosljedio

Horvatu. Iako je dobio 2.400 kruna godišnje više, ipak je to značilo i više obaveza, jer je sada trebao predavati osam sati tjedno. Ovakvo opterećenje kraj ambicija koje je imao na području objavljivanja, dr. Karlo pl. Horvat nije mogao izdržati, utoliko što je u Hrvatskoj sve bilo podređeno politici, a Horvat od politike u tom vremenu zazire. On uzima u studenom 1913. četverotjedni dopust zbog bolesti vrata te započinje period kada Karlo Horvat više nije, zbog zdravstvenih razloga, tako predan radu i kada je njegova prisutnost u javnim manifestacijama Sveučilišta sve manja.

Odlukom bana Skerletza 3. ožujka 1914. Karlo Horvat je imenovan za redovnog profesora za pomoćne znanosti i šef te katedre, a Šufflay je dobio niže zvanje zbog načina na koji je došao na fakultet. Međutim, plaća Karla Horvatu bila je manja od plaće Gavre Manojlovića koji je ponovno imenovan za redovnog profesora za opću svjetsku povijest.

U tom svojstvu Horvat je stao na stranu Milana Šenoa kada je trebalo izabrati docenta za zemljopis na Mudroslovnom fakultetu. Horvat s Kišpaticem i Šišićem smatraju da je Šenoa govorniji od postarijeg Artura Gavazzia, i da "mladež treba žive riječi za dobiti pobude za čisti znanstveni rad".

Horvat opet radi previše s obzirom na svoje zdravstveno stanje. Vodi 1914. katedru i seminar, a pored toga zadužen je za ocjenu studenata koji su primali stipendije iz Sveučilišne zaklade osnovane 1911. godine.

Prvi svjetski rat znači vrijeme otežane nastave na zagrebačkom Fakultetu. U zgradu Sveučilišta useljava vojska pa se nastava drži kojegdje i s velikim prekidima. Horvat se zavlači u seminarske prostorije koje mu pružaju sigurnost, ali ne i udobnost. Redovito podnosi izvještaj za rad u seminaru, i 1916. i seminar je već rizičan zbog knjiga iz čitavog svijeta, a i studenata koji su izbjegli ratne rovove na frontama. Horvat se loše hrani i sve se više zatvara u sebe, a pored toga gubi životnu energiju. U Hrvatskoj postaje sve jasnije da je latinski svijet plemstva bez budućnosti i da dolazi novo doba uvjetovano mišljenjem istoka. Neprilagođen kao

svećenik burnim vremenima Prvog svjetskog rata, dr. Karlo pl. Horvat je prosto jedan ostatak svog preživjelog staleža, a tako se sve više i osjeća. U 1917. nakon smrti cara Franje Josipa car Karlo liberalizira sustav i na zagrebačkom Sveučilište Franje Josipa ponovno postaju najglasniji dr. Gjuro Šurmin i pristaše Hrvatsko-srpske koalicije. No o Karlu Horvatu se sada vrlo malo vidi iz sjedničkih zapisnika i on je marginaliziran. U travnju 1917. ocijenio je povoljno knjigu "Tarczay, Horvat - szlavonorszagok tertene-tenek", što mu opet nije išlo u prilog. U 1918./1919. Karlo Horvat više ne predaje. Povijest predaju Bogoljub Krnic, Dane Grubor i Bojničić. A Karlo Horvat boluje. Iz dokumentacije u Arhivu Filozofskog fakulteta vidi se da je već u ljetu 1917. teško živčano bolestan, te mu onda Zemaljska vlada odobrava i produljuje dopuste iz zdravstvenih razloga. Dakako to u uvjetima ratne inflacije znači bijedu, a samo zahvaljujući podbanu Vinka Kriškovića i Stjepanu Srkulju koji je 1917. postao gradonačelnik Zagreba Karlo Horvat se drži kao šef seminara za pomoćne znanosti na povijesti Filozofskog fakulteta.

Međutim propast Austro-Ugarske Monarhije bila je za Horvata i propast njegovog katoličkog svijeta. U novim uvjetima, kada se Srbi počinju ponašati vrlo dominantno, on se ne snalazi. Dr. A. Bazala, dojučerašnji kolega na Filozofskom fakultetu, postaje komesar za kulturu i prosvjetu u Pokrajinskom vladi i on odlučuje da se Horvat umirovi. Umirovljenje je izvršeno ukazom regenta Aleksandra 27. kolovoza 1920., a Bazala je to odmah proslijedio Horvatu. Bio je umirovljen sa svega 47 godina života. Niti mjesec dana nakon toga Horvat je umro, a njegovo financijsko stanje bilo je potkraj života takovo da je po nalogu dekana Hranilovića pokopan na trošak Filozofskog fakulteta, koji onda potražuje od Bazalinog Povjereništva za prosvjetu i vjere da se taj trošak vrati u blagajnu Fakulteta iz zadnje Horvatove plaće. Pokop je bio veličanstven. Vodio ga je biskup dr. Lang uz asistenciju dra Šimečkog i Krešimira Pećnjaka, a pokopan je na zagrebačkom groblju Mirogoj u arkadi župnika sv. Marka, što je vjerojatno dobio stoga što je autor rada o križevačkom mučeniku Marku. Na

pokopu su bili mnogi crkveni i svjetovni dostojanstvenici među kojima i mnogi sveučilišni profesori.

Vjerojatno se potkraj života Horvat opet jače veže uz crkvu. R.I.P. je napisao u "in memoriam" K. Horvatu: "Dok historijska znanost žali u pokojnom Horvatu dobroga naučenjaka, dotle čitava jedna svećenička generacija gubi u njem

vrijednog svećeničkoga druga. Fini prijateljski osjećaj, nježna ljubav i samilost do bijede bližnjega bile su najizrazitije crte njegova karaktera. Nije stoga začudno, što smo svi osjećali duboko bol nad njegovom tragičnom sudbinom, još veću tugu, kad smo čuli, da mu je bol neizlječiva, a neiskazanu žalost, kada vidjesmo gdje hladna gruda pada na jedan izraziti i vrijedni svećenički tip."¹²

¹² R.I.P., Mons. dr. Karlo pl. Horvat. *Katolički list*, 37-38, 30. IX. 1920., str. 291-292.